

МИ, ЖИВІ

— ДЙН РЕНД —

РОМАН

ПЕРЕКЛАВ З АНГЛІЙСЬКОЇ
ГЕННАДІЙ ШПАК

«НАШ ФОРМАТ» · Київ · 2021

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Петроград смердів карболкою.

На перехрещеному сталевому прутті висів сірувато-рожевий — колись червоний — стяг. Високі балки тягнулися до скляного даху того самого сірого сталевого кольору, якого надали йому багаторічні пил і вітер. Деякі з шибок були висаджені — пробиті давнішніми кулями, — й крізь отвори з гострими краями проглядало небо — сіре, як і скло. Стяг прикрашали тороки павутиння. Під ними висів величезний вокзальний годинник із жовтим циферблатом і без стрілок. Під годинником чекав на поїзд натовп блідих людей у засмальцьованих шинелях.

Кіра Аргунова вїхала у Петроград на приступці товарного вагона. Стояла вона виструнчена, нерухома, повна граційної байдужості, властивої пасажирці розкішного океанського лайнера, зодягнена в старий костюм із вицвілого сукна, з-під якого видніли її засмаглі ноги без панчіх. На шиї мала стару картату шовкову хустку, а на копиці короткого нечесаного волосся — плетений ковпачок із яскраво-жовтою китицею. Її губи були стулені у спокої, очі — ледь розширені, з виразом зухвалого захвату, урочистого та боязкого чекання, що його мав би воїн, який вступив до незнайомого міста і ще не відає, увійшов він у нього переможцем чи полоненим.

Позаду неї вагон замало не лускав від людей і клунків. Клунки були зроблені з абичого: простирадел, газет, мішків з-під борошна. Люди куталися в подерті шинелі та шалі. Клунки давно втратили форму, бо слугували для спання. На пересохлій розтрісканій шкірі позбавлених виразу облич пил увиразнював глибокі зморшки.

Потяг повільно і тяжко загальмував на своїй останній зупинці в подорожі через спустошені російські рівнини. Колишній триденний переїзд із Криму в Петроград забрав цілі два тижні. У 1922 році залізниці, як і все інше, лежали занедбані. Та громадянська війна вже скінчилася. Останні сліди Білої армії було стерто із землі. Але поки нова червона влада прибирала країну до рук, мережа залізничних шляхів і телеграфних ліній ще кволо звисала в її стиснутому кулаці.

Не було вивіренних розкладів. Ніхто не міг знати, коли поїзд рушить, коли прибуде. Десь виникала чутка про те, що потяг прибуває, і юрба збентежених подорожан заливала кожну зі станцій на його шляху. Чекали годинами, добами, страшилися покинути депо, звідки будь-якої миті міг з'явитися паротяг. Часом чекання тривало й до тижня. Засмічена підлога в залах чекання і тіла людей видавали той самий сморід. Кидали клунки на підлогу, лягали на них зверху — так і спали. Терпляче підживлялися крихтами сухого хліба, соняшниковим насінням. Тижнями не змінювали білизни. Коли ж нарешті поїзд із пахканням і стогоном прибував на станцію, починалась облога, повна лютого розпачу, з кулаками та штурханиною. Люди обліплювали приступки, буфери й дахи, наче мушлі. Губили свій багаж, дітей. Без жодного сигналу поїзд несподівано рушав, забираючи із собою тих, хто спромігся видертись на нього.

Кірина подорож починалася не в товарному. Попервах вона мала зручне місце — маленький столик біля вікна у вагоні третього класу. Столик був центром купе, а Кіра — центром уваги пасажирів. Один зовсім юний радянський службовець милувався обрисом її силуету на світлому тлі розбитого вікна. Оглягну пані в шубі обурювала її зухвала поза, що нагадувала про танцівницю в кабаре, — як та виробляє вихляси просто на столі серед келихів шампанського. Утім, суворий і зневажливий спокій в обличчі «танцівниці» вряди-годи змушував жінку уявляти її не на столі, а на постаменті. Багато довгих верст пасажири купе роздивлялися на тлі російських полів і степів гордовитий профіль із шапкою каштанового волосся, відкинутого з чола вітром, який свистів за вікном у телеграфних дротах.

Через брак місця Кіра сиділа, поклавши ноги на коліна батькові. Олександр Димитрійович Аргунов змучено зіщулювся

Галина Петрівна щоранку стогнала:

— Кіро, що з тобою коїться? Тобі байдуже, що їсти. Байдуже, тепло чи холодно. Ти не чуєш, коли до тебе звертаються. Що з тобою?

Вечорами Кіра поверталася з інституту пішки — її очі стежили за кожною довготелесою постаттю, жадібно зазирали за кожен піднятий комір — із завмиранням подиху. Вона не чекала побачити його в місті й не хотіла зустріти його. Її не бентежило, повернеться він чи ні. Їй байдуже було, чи сподобалася вона йому. Вона заледве згадувала про нього хоч щось, окрім того, що він існує. З усім цим їй тяжко було згадати про існування будь-чого іншого.

Одного разу, коли вона прийшла додому, в Галини Петрівни, яка відчинила двері, були червоні набряклі очі.

— Хліб принесла? — таким було її перше запитання, кинуте назустріч крижаному протягові в прочинені двері.

— Який хліб? — не зрозуміла Кіра.

— Який хліб? Твій хліб! Інститутський! Сьогодні день отримувати його! Не кажи, що забула!

— Забула.

— О, Господи Ісусе!

Галина Петрівна тяжко опустила на стілець, безпомічно зронивши руки.

— Кіро, та що з тобою таке? Твоїм пайком навіть кішку до сита не нагодуєш, а ти і про нього забула! Нема хліба! Господи, помилуй нас!

У темній їдальні коло вікна сиділа Лідія, плетучи вовняну панчохоу в світлі вуличного ліхтаря. Олександр Димитрійович дрімав, поклавши голову на стіл.

— Хліба нема! — оголосила Галина Петрівна. — Її високість зволила забути.

Лідія пирхнула. Олександр Димитрійович зітхнув і прокинувся.

— Піду ляжу, — пробурмотів він. — Сон проганяє голод.

— Вечері сьогодні не буде. Пшоно скінчилося. Труба луснула — в домі нема води.

— Я не голодна, — сказала Кіра.

— Ти єдина в сім'ї маєш хлібну картку. Але тобі й на це, здається, начхати, Господи прости!

— Мамо, пробач. Я завтра одержу.

Кіра засвітила каганця. Лідія підсунулася до вогника зі своєю роботою.

— Тато сьогодні анічогісінько не продав у своїй крамниці, — мовила Галина Петрівна.

Шпиці Лідії тихенько клацали в тиші.

Раптом різко і настирливо залунав дзвоник. Галина Петрівна нервово здригнулась і побігла відчиняти.

Через передпокій прокрокували важкі чоботи. Кербуд увійшов у кімнату, без запрошення, лишаючи брудні сліди на підлозі їдальні. Галина Петрівна дріботіла за ним, схвильовано стискаючи пальцями свою шаль. У руці в нього був список.

— Щодо водогінних труб, громадянку Аргунова, — сказав він, кинувши список на стіл і не знявши капелюха. — Будинковий комітет проголосував за оцінку пожилців, відповідно до їхнього соціального становища, і стягнення з них плати за ремонт на додачу до комірного. Ось список, хто скільки сплатить. Гроші мусите занести в мою контору не пізніше десятої завтра зранку. Добраніч, громадяни.

Галина Петрівна замкнула за ним двері й піднесла папірець до світла тремкими руками.

Дубенко, робітник — кв. 12	3 000 000 крб
Рильников, службовець — кв. 13	5 000 000 крб
Аргунов, приватний торговець — кв. 14	50 000 000 крб

Аркуш упав на підлогу. Обличчя Галини Петрівни — на руки на столі.

XIII

Улітку Петроград нагадував пічку.

Дерев'яні дошки тротуарів укривалися чорними розколинами, як пересохле річище. Стіни наче дихали лихоманкою, а дахи смерділи горілою фарбою. Крізь білуватий серпанок на очах люди безнадійно виглядали дерева у кам'яному місті. Та, знайшовши, повертали геть: нерухоме листя було сірим від вигорілого пилу. Волосся липло до лоба. Коні відганяли мух від своїх пінних ніздрів. Нева лежала застигла, крапельки вогню ліниво погойдувалися на воді, як сухозлотиця, і від цього людям на мостах ставало ще гарячіше.

За першої нагоди Кіра з Лео тікали на день за місто.

Вони гуляли, тримаючись за руки, у смугастих тінях сосон. Наче колони з темної цегли, наче жилаві тіла, засмагли до бронзи, сосни вартували дорогу, осипаючись легкою корою, пропускаючи крізь густий малахіт глиці поодинокі промінчики, смужки м'якої блакиті. На зелених схилах ярів пурпурові цяточки фіалок схилялися до стяжки жовтого піску, кришталевий блиск якого виявляв крайку води. Кіра зняла черевики й панчохи. М'який пил і соснова глиця потрапляли їй між пальці: вона легенько копала чорні кульки опалих шишок. Лео почепив її черевики на кінець сухої гілки, розстібнув сорочку, закотив рукави до ліктів. Її босі ноги заляпали по дошках старого мосту. Крізь широкі щілини між ними було видно схожі на риб'ячу луску іскри, що пробігали по воді, та пуголок, які звивалися зграйками, схожі на маленькі чорні коми.

Вони сиділи на галявині самі. Висока трава стіною підіймалася навколо них, вище голів. Розжарене синє небо, що наче пахло

конюшиною, опускалося на гострі зелені кінчики травинок. Цвіркун торохтів, мов електричний мотор. Вона сиділа просто на землі, Лео простягнувся, поклавши голову їй на коліна. Він жував довгу травинку — рух його руки, в якій вона трималася, був досконалим, як у рекламі закордонних сигарет. Вряди-годи вона схилилася поцілувати його.

Під ними звивався товстезний корінь дерева, що нависав над річкою. Розчепірене зірчасте листя папороті на схилі нагадувало джунглі з карликових пальм. Білий стовбур берези сяяв на сонці, її листя струменіло донизу, ніби водоспад, зелені краплі якого висіли в повітрі, тремтячи, вираючи срібним, білим і знову зеленим, часом падаючи в річковий потік, що ніс їх геть. Кіра стрибала по каменях, по корінню й серед папороті — швидка, гнучка і жвава, як тварина. Лео спостерігав. Рухи її були різкі, кутасті, невимовно граційні всупереч будь-якій грації — то були не м'які плавні рухи жінки, а ламані, смикані, геометрично точні на якогось футуристичного танцю. Він дивився, як вона застигла на стовбурі мертвого дерева, вдивляючись у воду: кисті під прямими кутами до передпліч, тіло схилене під прямим кутом, так само прямий кут між тулубом і ногами — дика ламана фігурка, напружена, жива, вся формою наче блискавка. Потім він підскочив, побіг за нею, обійняв, перетворюючи прямі кути на прямі лінії, притиснуті до його тіла. Сухий стовбур, що звисав над потоком, загрозливо рипів. Вона сміялася своїм дивним сміхом — надто веселим, аби бути радісним, сповненим виклику, тріумфу й екстазу. Її вологі губи блищали.

* * *

Коли вони поверталися в місто, задушливі сутінки зустрічали їх плакатами, транспарантами та гаслами з чотирма літерами, що горіли над вулицями:

СРСР

Країна мала тепер нову назву й нову конституцію. Так ухвалив недавно проведений Всесоюзний з'їзд рад. Транспаранти кричали: